

Predsednico Natašo Pirc Musar bom pozval k spoštovanju naše bolečine

Suzana Kos v Delu dne 5. 8. 2023

Kdo je Peter Hribar

Človek z osemnajstim najpogostejšim priimkom v Sloveniji. Rojen Ljubljčan, živi v Cerknici. Veterinar po poklicu, ki ima doma mačji par in psičko. V mladosti bobnar, kar 13 let je pomagal preživljati družino kot glasbenik z igranjem po različnih lokacijah v Ljubljani. Dedič nekdanjih lastnikov gradu Strmol; njune ostanke so po izkopu leta 2014 upepelili in pokopali v družinski grobnici na Žalah.

Pri 78 končuje obvezni študijski program in začneja podrobnejšo obdelavo literature in preučevanje dostopnih arhivov. V dveh letih in pol si želi v disertaciji razdelati idejo o možni spravi po principu od spodaj navzgor in jo ponuditi kot realno alternativno možnost.

"Nobenemu politiku ne verjamem. Imam pa svoje lastno politično prepričanje, svoj pogled na svet, predvsem pa sem svobodoljuben demokrat," pravi Peter Hribar.

»Ko sem tisti večer izvedel za odločitev vlade o ukinitvi dneva spomina na žrtve komunizma – slovesnost je v Ljubljani, kot je znano, že potekala – se mi je to zdelo res primitivna politična poteza. Zelo me je prizadela. Poteza nazorno ilustrira ljudi, ki stojijo za to arogantno odločitvijo,« pravi **Peter Hribar**, nečak Ljubljčanov **Rada** in **Ksenije Hribar**, nekdanjih lastnikov gradu Strmol na Gorenjskem, ki sta bila umorjena januarja leta 1944.

Vlada **Roberta Goloba** je maja na dopisni seji razveljavila sklep o razglasitvi nacionalnega dneva spomina na žrtve komunističnega nasilja. Tega je za 17. maj vlada **Janeza Janše** lani razglasila brez javne in strokovne razprave, zato ga je aktualna vlada ukinila, so Golobovi pojasnili svojo odločitev.

»Ko se je to zgodilo, javno nisem želel reagirati. Tudi na vaš klic za komentar se sprva nisem imel namena odzvati. Potem pa sem premislil in se odločil, da bom storil nekaj drugega – zahteval bom vrnitev tega praznika, predsednici republike **Nataši Pirc Musar**, ki predstavlja državo Slovenijo in pravi, da je predsednica vseh državljanov, nameravam napisati pismo in jo pozvati, naj spoštuje našo bolečino, ker nas ni malo, ki smo zaradi te primitivne in škandalozne vladne odločitve prizadeti,« napoveduje.

Predsednica republike je ob dnevu državnosti v nagovoru na osrednji državni slovesnosti sicer med drugim dejala, da je bolečina svojcev, ki so izgubili svoje ljubljene v vojni ali po njej, intimna. »Bolečina matere, ki je izgubila sina, je enaka na eni in na drugi strani – ne glede na to, v kateri vojski se je boril. Bolečina otroka, katerega oče se ni vrnil iz vojne, je enaka, pa če je bil oče na eni ali na drugi strani. Intima ne pozna barve uniforme. Spoštovati in razumeti je treba bolečino vsake izgube.«

Strica in teto Petra Hribarja so s Strmola odpeljali v noč. Za njima je izginila vsaka sled in o njuni usodi, bila sta umorjena, se ne tedaj in še leta po vojni ni smelo govoriti. Šele 71 let kasneje so izkopali njune posmrtno ostanke, nečak je dosegel njuno popolno rehabilitacijo, zaplenjeno premoženje pa je bilo vrnjeno. V okviru denacionalizacijskega postopka je bil vrnjen tudi del premoženja, med drugim ena najbolj znanih slovenskih umetnin, Kofetarica **Ivane Kobilce**. Petru Hribarju je priznana njeno lastništvo, ne pa tudi posest nadnjo; slika tako ostaja v Narodni galeriji, lastnik za to ne dobi niti evra.

Zgodbo zakoncev Hribar z gradu Strmol je **Drago Jančar** popisal v romanu *To noč sem jo videl*. Roman je lani v mariborski Drami doživel odrsko postavitvev pod režijsko taktirko **Janeza Pipana**, kritiki so ga ocenili za eno najboljših literarnih besedil o Slovencih, zapletenih v drugo svetovno vojno in med seboj.

Jančar je zanj med drugim prejel Delovo nagrado kresnik za najboljši slovenski roman. Pri nastanku knjige Peter Hribar ni sodeloval, niti ni bil s soprogo povabljen na premiero v Mariboru. Predstavo sta si ogledala kasneje in bila navdušena nad enkratnostjo dogodka, izvedel pa je tudi, kdo je bil Jančarjev vir. »Srečala sva se na eni od predstavitev romana v Ljubljani, čestital sem mu za fantastično delo, Jančar pa je poudaril, da gre za roman. Razumel sem, da si ni želel politične konotacije, je pa 90 odstotkov zapisanega v knjigi resnica, to se je vse res zgodilo, le konec knjige je, razen njune smrti, fikcija.« Hribar se s temi dogodki po vojni ne obremenjuje več, storilcem je tudi javno oprostil.

Po poklicu je veterinar, preden se je zaposlil, se je preživljal kot glasbenik. Že uro po diplomi je dobil stalno službo v Cerknici, kamor se je preselil z družino in tam živi še zdaj. Ni član nobene politične stranke. Zakaj? »Nobenemu politiku ne verjamem, odmaknil sem se od vseh. Imam pa svoje lastno politično prepričanje, svoj lastni pogled na svet, predvsem pa sem svobodoljuben demokrat z razvitim socialnim čutom za ljudi, predvsem otroke, in za živali.«

Po vojni je njegova družina zaradi očetovega bega in neprestanih groženj takratnih oblastnikov prisilno razpadla, z mamo sta ostala v Ljubljani, oče pa je skupaj z bratoma leta 1950 prebegnil v Kanado. Tam je ostal do smrti. En brat je postal strojnik v kanadski vojni mornarici, nato je delal v papirnici. Drugi brat se je najprej preživljal z delom v gozdovih, nato pa se lotil lastnega posla s toplotnimi izmenjevalci, podjetje je ob upokojitvi pametno prodal.

Po denacionalizacijskih postopkih je Peter Hribar želel nadaljevati zgodbo ljubljanske Pletenine, ki je bila pred vojno v lasti njegovega starega očeta, znanega finančnika, bančnika in enega od

ustanovitelj prve ljubljanske borze. Stari oče je bil najprej močan tiskar v Celju, nato je v Ljubljani kupil »kocarno« na Zaloški in iz nje ustvaril tovarno pletenin in trikotaže – Pletenino. To je bila sodobna tovarna, v njej so delali na strojih, uvoženih iz Anglije. Pletenina je bila prva tovarna v nekdanji Jugoslaviji, ki je izdelovala najlonske nogavice. Po vojni so stroje iz nje pobrali.

Peter Hribar je v Pletenini nameraval nadaljevati proizvodnjo slovenskih tekstilnih izdelkov visoke kakovosti, a je bila cenena kitajska konkurenca prehuda. »Nemški partner, za katerega smo izdelovali kopalke, me je opozoril, da je s tekstilno industrijo v Evropi konec, naj pravočasno vse prodam in poplačam dolgove. In to sem tudi storil.« Stroje so ustavili leta 2014, s Pletenino se je ukvarjal več kot dvajset let. V lasti družine **Svetozarja Hribarja**, Petrovega strica, je bila pred vojno tudi tovarna Šumi.

In zdaj? Star je 78 let in se intenzivno ukvarja s slovensko narodno spravo. »V pokoju ne moreš samo posedati, malo športati in prodajati dolgčas, medtem ko glava tu pa tam 'konzumira' kakšno dobro knjigo, premleva dnevno domačo in tujo stvarnost in počasi tone v 'zaspanost'. Hkrati pa te, ob pozornem spremljanju domačih in tujih zanimivih tem, gloda tema, katere zakrite in resnične globine sem imel priložnost spoznavati in spoznati ob svoji službi terenskega veterinarja.«

Govori o dogodkih iz časov druge svetovne vojne in po njej. »Nam, zanamcem, so pustili mnogotere travme, pa če smo jih hoteli ali ne.« Grozljivost narodovega razkola, dobro prikrite zamere in večna realna grožnja, da se lahko ob prvi priliki ponovi podobna zgodba, vse to ga je napeljalo na misel, da je dovolj pasivnega branja in brezbržnosti ter razmišljanja o uradno ponujenih rešitvah v smislu narodne sprave nekaterih prominenc slovenske intelektualne sfere.

»Kar me je takoj zbadlo v oči, je uporno razmišljanje praktično vseh avtorjev, ki so doslej karkoli govorili ali delali v smeri narodne sprave, da je edina možna rešitev samo v najvišjih političnih sferah in tvorbah, predvsem pa v zapovedani deklarativnosti, ki je ljudstvo nikoli ne bo sprejelo. Tako sem začel razmišljati: morda pa je obratna pot tista, ki jo iščemo in potrebujemo. Torej pot 'od spodaj navzgor', iz srca v tvojo zavest.« In je začel raziskovati.

Kaj kmalu se je pokazalo, da je velika večina ljudi, dosedanjih sogovornikov, tako ali drugače obremenjenih z razkolom, ki so sposobni normalnega razmišljanja in čutenja, pritrčila njegovemu razmišljanju. Večina se strinja, da bi morala biti odločitev za ali proti njihova absolutna pravica, izvirajoča iz prizadetih samih, in to ne glede na stran, ki so ji pripadale žrtve. »To mi je dalo jasno vedeti, da sme in mora biti moje stališče izključno nevtralnno, temelječe na nezanikanih resnicah! Ta temeljna in še kakšna ugotovitev mi je dala misliti in odločil sem se, da se lotim bolj načrtnega raziskovanja na temo narodove sprave, kar pa zahteva precej bolj strokoven pristop, vsekakor in predvsem zunaj polja čustev. Tako sem sklenil, da svoj čas, kolikor ga še imam, posvetim študiju, in se odločil za doktorat o možnostih za doseg resne pomiritve in morda celo sprave, ampak po izbrani poti, torej od spodaj (iz ljudstva, iz srca) navzgor (do formalnih oblasti), ob striktnem spoštovanju nevtralnosti pristopa in poštenem odnosu do ugotovitev.«

Tako je spontano prišlo do osebne odločitve, da mu dozorelost osebnih spoznanj, zastavljeni cilj in pokončna drža narekujejo osebni korak, ki naj služi kot dokaz, da se da, če je le volja za osebno odločitev dovolj močna. Gandi je nekoč rekel, da so samo močni ljudje sposobni narediti korak odpuščanja. »Verjemite, ni bilo lahko in enostavno, ampak odločitev, da odpustim v imenu rodbine in v svojem imenu tistim enajstim morilcem tete in strica, ki so si neposredno umazali roke z njuno krvjo, je prišla v hipu in povsem spontano, prostovoljno.« Počutil se je olajšanega, razbremenjenega vsake maščevalnosti, kar je po njegovem bistveno pri takem dejanju.

Njegovi zgodbi je sledila družina **Lojzeta Hudnika**. Deset članov te družine so partizani umorili novembra 1942, enega pa tik pred koncem vojne. Preživela sta le sin **Alojz** in hči **Marija Veronika**, njunega očeta pa so posthumno razglasili za narodnega izdajalca ter mu zasegli vse premoženje. Leta 2015 so posmrtno ostanke pobitih članov družine izkopali v polhograjskih gozdovih. Dobili so svoj zadnji dom na domačem pokopališču. Dosegli so tudi dokončno rehabilitacijo. »Lojze se je odločil, da mi bo sledil, in ko smo ob izkopu našli tisto, kar je iskal vse življenje – njegovega očeta, je ponovil moj korak in javno oprostil storilcem. Občutki so bili enaki kot moji: neskončno olajšanje, saj je storil odločilni korak, za katerega ni bil prepričan, da ga bo kdaj v življenju sposoben narediti.«

Septembra pričakuje še en zaključek novega raziskovanja in boja za pravico do resnice, povezanega s še enim »močnim gorenjskim imenom« izpred in iz medvojnega časa. Bolj konkreten ne želi biti, pravi pa, da so sorodniki že sprejeli rodbinsko odločitev o tem, da bodo odpustili.

Prepričan je, da pri teh prizadevanjih velja omeniti nekdanjega predsednika **Boruta Pahorja**, ki se je v imenu države javno opravičil. Leta 2015 se je Pahor na gradu Strmol udeležil slovesnosti v spomin umorjenih Ksenije in Rada Hribarja. Ob tem je odkril spominsko ploščo zadnjima lastnikoma gradu ter v imenu države in svojem imenu sorodnikom pokojnih zakoncev izrekel obžalovanje za storjeni zločin. »Opravičujem se, ker je bilo potrebno toliko časa, da smo jima vrnili čast in dostojanstvo,« je dejal Pahor ter še, da se napredek nekega naroda ne meri le v materialni blaginji, pač pa se izrazi tudi v njegovem duhovnem stanju. Če je to duhovno stanje, stanje strpnosti in spoštovanja, stanje brez zamer in predsodkov, je tedaj izjavil predsednik, potem ni trdnejšega temelja od tega tudi za našo narodno obnovo in razvoj.

Peter Hribar, ki napoveduje doktorat iz narodne sprave, si želi poštene in resnične sprave ter tega, da bi to strašno breme pospravili dovolj daleč v zgodovino, da se bo dalo zadihati in iti naprej. Najmlajši rodovi si zaslužijo razbremenitev tega bremena iz preteklosti, je prepričan.